

ПСИХОЛОГІЯ МАС: ФУНКЦІОНАЛЬНА ЗНАЧУЩІСТЬ У СОЦІАЛЬНОМУ КОНСТРУЮВАННІ

Луценко А.В.

Науковий керівник – канд. соц. наук, доц. Яковлев А.О.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-1-465)
e-mail: anastasiia.lutsenko@nure.ua

The article deals with the mass type of consciousness, its specific features and factors, the mechanism that influences the emergence and development of spontaneous behavior and public opinion, the types of crowds and its main features, the mechanism of crowd breakup. Functional significance of psychology of masses and mass behavior. The role of the crowd in socially significant events.

Масова свідомість — один з видів суспільної свідомості, найбільш реальна форма її практичного існування та втілення. Це особливий, специфічний вид свідомості суспільства, властивий величезній кількості людей ("масі", "масам"). Вона має специфічні ознаки. Це якості, що відповідають певній масі людей у конкретний час. На формування суспільної думки вирішальний вплив має суспільна свідомість, яка являє собою сукупність поглядів, принципів, ідей, суджень, традицій, забобонів, знань, соціального емоційного досвіду, що належать різним соціальним суб'єктам (відомим особам, соціальним інститутам, групам, організаціям і т.д.) і вироблялися протягом усієї історії суспільного розвитку. Масова свідомість не є окремим видом свідомості, що протистоїть суспільній. Це та сама суспільна свідомість, але актуалізована в часі й просторі певною спільнотою під впливом конкретних соціальних, культурологічних, політичних та інших чинників. Вона розглядається як збіг у якийсь певний момент основних і значущих компонентів свідомості різних груп та індивідів, але певним чином структурованих та поєднаних.

Масова свідомість включає основний (первісний), емоційно-дійовий, і вторинний, раціональний рівні. В її основі, зазвичай, лежить яскраве емоційне переживання якоїсь соціальної проблеми, що викликає загальну заклопотаність. Це може бути війна, революція, масштабна економічна криза і ін. Крайня межа переживання проблеми виступає як системоутворюючий чинник масової свідомості. Таке переживання, проявляючись у сильних емоціях або почуттях, закриває собою все інше, звичні правила життя — групові норми, цінності і зразки поведінки. Воно породжує потребу в негайних діях — тому і визначається як емоційно-чуттєва основа (іноді — як "ядро") масової свідомості. На основі емоційно-дійового рівня поступово формується раціональний — загальнодоступні знання, інформація, що обговорюється, соціальні очікування людей, оцінки

подій, думки, соціально-політичні цінності. Раціональний рівень формується переважно через чутки та ЗМІ.

Найбільш дослідженою формою масової поведінки є натовп — тимчасове і неорганізоване зібрання людей, які перебувають у безпосередній фізичній близькості і мають спільний об'єкт зацікавлення. Німецький дослідник Еліас Канетті виділяє такі основні риси натовпу [1]:

- постійне прагнення до зростання;
- всередині натовпу панує рівність, вона абсолютна й не підлягає обговоренню і сама маса ніколи не ставить її під сумнів;
- щільність – натовп ніколи не може стати занадто щільним;
- натовпу потрібен напрямок (напрямок, спільний для усіх, поглиблює відчуття рівності);
- натовп існує доти, доки має недосягнену мету.

Усталеним є підхід, що описує В.Л. Зливков [2]. У ньому виділяються наступні етапи трансформації великого скупчення людей в емоційну спільність, особливу «масу»: I етап – Циркуляція, II етап – Кружіння, III етап – Створення образу, IV етап – Активізація.

Виділяють чотири основні види натовпу: випадковий, експресивний, конвенційний та діючий.

Потреби (ситуаційні та внутрішні), що привели індивідів у масу, раніше чи пізніше реалізуються, натовп стає менш енергійним – це призводить до поступового розпаду маси. Розпадається натовп поступово, з початку поділяється на декілька окремих, все ще великих фрагментів, потім трансформується у незначні за кількістю членів групи, котрі згодом остаточно розпадуться на окремих індивідів. Взагалі, майже завжди маса є утворенням тимчасовим.

В поточний час з розвитком демократичних процесів набуває значущості соціоконструктивна роль натовпу в якості імпульсу до проведення соціально значущих заходів. «Соціальний імпульс» використовується зацікавленою стороною (еліта, громадяни) з метою кардинального перетворення соціальних реалій (державний устрій, реформи тощо

Перелік посилань

1. Канетті Е. Масса и власть. Пер. с нем. М., 1997. – 527 с.
2. Драч В., Зливков В.Л. Народ или толпа./ В. Драч, В. Зливков. Вечерний Киев. – 09.11.1990.4.
3. Лебон Г. Психология народов и масс. М., 2012. – 240 с.